

This Question Paper consists of 30 questions and 8 printed pages.

ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਤਰ ਵਿਚ 30 ਸੁਆਲ ਹਨ ਅਤੇ 8 ਛੱਪੇ ਹੋਏ ਪੰਨੇ ਹਨ ।

Roll No.

ਰੋਲ ਨੰ:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Code No. 60/S/A/P

ਕੋਡ ਨੰ.

Set - **A**

BUSINESS STUDIES

(ਵਪਾਰ ਅਧਿਐਨ)

(215-P)

Day and Date of Examination

ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖ _____

Signature of Invigilators

ਨਿਗਰਾਨ ਦੇ ਦਸਤਖਤ

1. _____

2. _____

General Instructions :

- 1 Candidate must write his/her Roll Number on the first page of the Question Paper.
- 2 Please check the Question Paper to verify that the total pages and the total number of questions contained in the Question Paper are the same as those printed on the top of the first page. Also check to see that the questions are in sequential order.
- 3 For the objective type of questions, you have to choose any **one** of the four alternatives given in the question i.e. (A), (B), (C) or (D) and indicate your correct answer in the Answer-Book given to you.
- 4 All the questions including objective type questions are to be answered within the allotted time and no separate time limit is fixed for answering objective type questions.
- 5 Making any identification mark in the Answer-Book or writing Roll Number anywhere other than the specified places will lead to disqualification of the candidate.
- 6 Write your Question Paper code No. **60/S/A/P-A** on the Answer-Book.
- 7 The Question Paper is bilingual. In case of doubt, the English version should be considered as authentic.

ਆਮ ਹਦਾਇਤਾ :-

- 1 ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਤਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਨੰਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਣ ।
- 2 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਤਰ ਚੈਕ ਕਰ ਲਓ ਅਤੇ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਕੁਲ ਪੰਨੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੁਆਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਓਹੋ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਤਰ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਭੀ ਨਿਸਚਾ ਕਰੋ ਸੁਆਲ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- 3 ਵਿਕਲਪੀ ਸੁਆਲਾਂ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਜਿਹਾ ਕਿ (A), (B), (C) ਜਾਂ (D) ਚੁਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਠੀਕ ਉਤਰ ਹੀ ਭਰਨਾ ਹੈ ।
- 4 ਸਾਰੇ ਸੁਆਲ ਵਸਤੂ ਮੂਲਕ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਲਿਖਣੇ ਹਨ । ਵਸਤੂ ਮੂਲਕ ਸੁਆਲਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ।
- 5 ਉਤਰ ਪੁਸਤਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਛਾਣ-ਚਿੰਨ ਬਨਾਨਾ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਨੰਬਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਥਾਂ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਕੀਧਰੇ ਹੋਰ ਲਿਖਣਾ ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- 6 ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਤਰ ਦਾ ਕੋਡ ਨੰ. **60/S/A/P-A** ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਉਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਲਿਖੋ ।
- 7 ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਤਰ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਹੈ । ਸ਼ਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਤਰਜਮਾ ਹੀ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ।

BUSINESS STUDIES

(ਵਪਾਰ ਅਧਿਐਨ)

(215-P)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

ਸਮਾਂ : 3 ਘੰਟੇ]

[ਕੁੱਲ ਅੰਕ : 100

Note : (1) All questions are **compulsory**.

(2) **Marks** allotted for each question are indicated against it.

ਨੋਟ :- (1) ਸਾਰੇ ਸੁਆਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ।

(2) ਹਰ ਸੁਆਲ ਲਈ ਰਖੇ ਨੰਬਰ ਉਸਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ।

1 Which form of business organization can be formed with a minimum of ten members having limited liability ? **1**

(A) Partnership

(B) Private Ltd. Company

(C) Public Ltd. Company

(D) Co-operative Society

ਘਟੋ ਘਟ 10 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਦੇਵਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦਾ ਵਪਾਰਕ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(A) ਭਾਈਵਾਲੀ

(B) ਨਿੱਜੀ ਸੀਮਤ ਕੰਪਨੀ

(C) ਪਬਲਿਕ ਸੀਮਤ ਕੰਪਨੀ

(D) ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ

2 Which one of the following types of warehouses is used to store imported goods for which import duty is yet to be paid ? **1**

(A) Public warehouses

(B) Government warehouses

(C) Bonded warehouses

(D) Co-operative warehouses

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਭੰਡਾਰ ਗ੍ਰਹਿਆ ਵਿਚੋਂ ਕੋਹੜਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਯਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆਯਾਤ ਟੈਕਸ ਹਾਲਾਂ ਦੇਣਾ ਹੈ ?

(A) ਪਬਲਿਕ ਭੰਡਾਰ ਗ੍ਰਹਿ

(B) ਸਰਕਾਰੀ ਭੰਡਾਰ ਗ੍ਰਹਿ

(C) ਬੰਧਕ ਭੰਡਾਰ ਗ੍ਰਹਿ

(D) ਸਹਿਕਾਰੀ ਭੰਡਾਰ ਗ੍ਰਹਿ

- 3 Which is not an advantage of Rail transport ? 1
- (A) It is relatively faster than road transport.
 (B) It is suitable for carrying heavy goods in large quantities over long distance.
 (C) It is a flexible mode of transport.
 (D) It is a convenient mode of transport for travelling long distances.
- ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਹੜਾ ਰੇਲ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
- (A) ਇਹ ਸੜਕੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ਼ ਹੈ ।
 (B) ਵਧੇਰੇ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਤਕ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਇਹ ਠੀਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ।
 (C) ਇਹ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਲਚੀਲਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ।
 (D) ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਦੇ ਸਫਰ ਲਈ ਇਹ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ।
- 4 Which of the following mode of transport is most suitable to transport perishable commodities over a short distance ? 1
- (A) Rail Transport (B) Road Transport
 (C) Water Transport (D) Air Transport
- ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਕੋਹੜਾ ਸਾਧਨ ਤੁਰੰਤ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਘਟ ਦੂਰੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ?
- (A) ਰੇਲ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ (B) ਸੜਕੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ
 (C) ਜਲ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ (D) ਹਵਾਈ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ
- 5 Which of the following is NOT an example of Non-store retailing ? 1
- (A) Mail order business (B) Tele-shopping
 (C) Multiple shops (D) Internet shopping
- ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਹੜਾ ਗੈਰ-ਭੰਡਾਰ ਪਰਚੂਨ ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
- (A) ਡਾਕ ਦੁਆਰਾ ਵਪਾਰ (B) ਟੈਲੀ ਸ਼ਾਪਿੰਗ
 (C) ਬਹੁ ਸੰਖਿਅਕ ਦੁਕਾਨਾਂ (D) ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸ਼ਾਪਿੰਗ
- 6 'Shoppers' Stop', 'Spencer' and 'Kid's Kemp' are some examples of : 1
- (A) Super Bazar (B) Multiple Shops
 (C) Factory Outlet (D) Departmental Store
- 'ਸ਼ਾਪਰਸ' ਸਟਾਪ', 'ਸਪੈਂਸਰ' ਅਤੇ 'ਕਿਡਸ ਕੇਮਪ' ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ, ਕਿਸਦੇ :
- (A) ਸੁਪਰ ਬਾਜ਼ਾਰ (B) ਬਹੁਸੰਖਿਅਕ ਦੁਕਾਨਾਂ
 (C) ਫੈਕਟਰੀ ਆਉਟਲੈੱਟ (D) ਵਿਭਾਗੀ ਭੰਡਾਰ

7 A document which contains the details of the transaction and the amount to be received is known as : 1

- (A) Quotation (B) Invoice
(C) Despatch Note (D) Letter of Advice

ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰਿਤ ਵੇਰਵਾ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦਦਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਕਮ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ :

- (A) ਕੋਟੇਸ਼ਨ (B) ਬੀਜਕ
(C) ਪ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੋਟ (D) ਸੂਚਨਾ ਪਤਰ

8 Sachin purchased a new car for ₹ 11 lakh and found its engine being defective. Despite many complaints, the defect was not rectified. Suggest him the appropriate authority to file his complaint under Consumer Protection Act. 1

- (A) District Forum (B) State Commission
(C) National Commission (D) High Court

ਸਚਿਨ ਨੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਾਰ ₹ 11 ਲੱਖ ਵਿਚ ਖਰੀਦੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਇੰਜਨ ਖਰਾਬ ਹੈ । ਕਈ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਦ ਵੀ ਉਸਦੀ ਖਰਾਬੀ ਠੀਕ ਨ ਹੋਈ । ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰਖਿਆ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਝਾ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਾਸ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ :

- (A) ਜ਼ਿਲਾ ਫੋਰਮ (B) ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ
(C) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (D) ਹਾਈ ਕੋਰਟ

9 Consumerism is a movement started by : 1

- (A) Government (B) Consumers
(C) Producers (D) Society

ਖਪਤਕਾਰਵਾਦ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਸ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ :

- (A) ਸਰਕਾਰ (B) ਖਪਤਕਾਰ
(C) ਨਿਰਮਾਤਾ (D) ਸਮਾਜ

10 Self employment means : 1

- (A) Serving another person for wages or salary
(B) Completing a technical course
(C) Engaging in an economic activity and managing it on his own
(D) Working as an employee

ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ :

- (A) ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਜਾਂ ਤਨਖਾਹ ਬਦਲੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ।
(B) ਕੋਈ ਤਕਨੀਕੀ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ।
(C) ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਈ ਆਰਥਕ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਹੀ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
(D) ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ।

- 11 In employment, there are certain terms and conditions. Enumerate them. 3
ਕਿਸੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਗਟਨਾ ਕਰੋ ।
- 12 Niranjana is running his business in a traditional way. He wants to switch over to E-commerce. Explain him any three advantages of E-commerce. 3
ਨਿਰੰਜਨ ਇਕ ਪਰੰਪਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਪਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਈ-ਵਣਜ ਵਲ ਬਦਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸਨੂੰ ਈ-ਵਣਜ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਦਸੋ ।
- 13 Give any three differences between banks and money lenders. 3
ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਅੰਤਰ ਦਸੋ ।
- 14 A business person is to employ some sales persons to promote sales. What qualities should these persons possess ? Explain any three such qualities. 3
ਇਕ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਖਾਤਰ ਕੁਝ ਸੇਲਜ਼ਮੈਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਕਰੇਤਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕੌਲ ਕੇਹੜੇ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ? ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 15 Briefly explain the role of businessmen and Government to ensure effective consumer protection. 3
ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਖਪਤਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੁਰਖਿਆ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਸਕੇ ।
- 16 State any four advantages of 'Joint Stock Companies'. 4
'ਸੰਯੁਕਤ ਪੂੰਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ' ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ ।
- 17 A factory owner gets her stock of goods insured, but she hides the fact that the 'Electricity Board' has issued her a 'Warning letter' to get wiring of her factory changed. Later on, the factory catches fire due to short circuit. Can she claim compensation ? Give the name of the principle involved in support of your answer and also explain the principle. 4
ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਇਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਲਿਆ ਕਿ 'ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ' ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ 'ਚੇਤਾਵਨੀ ਪੱਤਰ' ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵੇ । ਬਾਦ ਵਿਚ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟ ਸਰਕਟ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕੀ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨ ਪੂਰਤੀ ਦਾਖਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਆਪਣੇ ਉਤਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਉਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

- 18** Explain granting of (a) Loans and (b) Advances as functions of Commercial Banks. **4**
ਵਣਜਕ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕਾਰਜ (a) ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ (b) ਅਗਾਊਂ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 19** Explain any four functions of wholesalers. **4**
ਥੋਕ ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 20** Explain the following methods of sale : **4**
(i) Hire Purchase Basis
(ii) Sale on Approval Basis
ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿਕਰੀ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :
(i) ਕਿਰਾਇਆ ਖਰੀਦ ਵਿਕਰੀ
(ii) ਸੰਜੁਗੀ ਉਪਰ ਵਿਕਰੀ
- 21** Define sole proprietorship. Briefly explain any three characteristics of sole proprietorship. **5**
ਇਕ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ । ਇਕ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 22** Give any two examples of Multinational Companies. State any four advantages of Multinational Companies. **5**
ਬਹੁ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ । ਬਹੁ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ ।
- 23** Write the names of types of communication. Explain any two barriers to effective communication. **5**
ਸੰਚਾਰਣ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । ਤੱਥਸ਼ੀਲ ਬਾਧਨ ਸੰਚਾਰਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 24** Non-Government Organizations have undertaken various activities as part of the consumer movement. Mention any five functions performed by them. **5**
ਖਪਤਕਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ ।

- 25 Explain any five possible areas of self-employment. 5
ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਪੰਜ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 26 State any four responsibilities of an owner towards business. 6
ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਵਪਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਚਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ ।
- 27 Warehousing is a very important auxiliary to trade. Justify its need by giving any four reasons. 6
ਵਪਾਰ ਲਈ ਭੰਡਾਰਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਇਕ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ । ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰੋ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਾਰਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ।
- 28 Give any four differences between wholesalers and retailers. 6
ਬੋਕ ਅਤੇ ਪਰਚੂਨ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ ।
- 29 State any three rights of consumers as recognized by ‘Consumer Protection Act’. 6
ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਵਲੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ ।
- 30 Describe any four qualities of a successful entrepreneur. 6
ਕਿਸੇ ਸਫਲ ਉੱਦਮੀ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।
-

